

Doganlaryň arasyndaky köne uçut

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 23 января, 2025

Doganlaryň arasyndaky köne uçut DOGANLARYŇ ARASYNDAKY KÖNE UÇUT..

• Hezreti Alynyň dogany nädip Mugawyýanyň tarapyna geçdi?

Aşyk Weýseliň bir goşgusynda «Goýun gurt bilen gezerdi, Pikiri başga bolmasa» diýilýär. Setirleriň manysy belli: pikir aýrylygynyň döredýän görnüşini suratlandyrýar. Bu aýry-aýrylygy kämahal iň ýakynlarymyz bilenem başdan geçirýäris, eý görýänlerimizdenem jyda düşüp bilýäris. Soňundanam bular ýaly ýagdaýlar üçin «Bäş barmagymyz deňmi näme» diýýäs-de, oňaýýas. Pygamberimiziň (s.a.w) agasy Abdylmennafyň (Ebu Talybyň) dört ogly bolupdyr: Talyp, Akyl, Japar, Aly. Bulardan Alyny bilmeýänimiz ýok. Dördünji halyf, ady Şahymerdan diýip ýatlanýar. Hezreti Alh yslam taryhynyň belli şahslaryndandyr. Şonuň üçinem onuň adyny musulman dünýäsi hormat bilen ýatlaýar.

Şeýle-de bolsa, Alynyň özünden uly dogany Akyl bilen arasy gowy bolmandyr. Hawa, Aly bilen Akyllyň arasyndaky uçut hem ýokarda aýdylan ýagdaýa mysaldyr.

• UÇUDYŇ BAŞY ŞEÝLERÄK BAŞLAÝAR...

Taryhy çeşmeler dürli-dürli maglumat berse-de, Akyllyň ýaşy pygamberimiz (s.a.w) bilen deňeçerräkdir. 577-nji ýylda ýa-da 580-nji ýylda Mekgede doglan Akyl inisi Alydan 20-25 ýaş uludyr. Künyesi Ebu Ýezit bolan Akyl kakasy Ebu Talyp bilen bile ilki-ilkiler musulmançylygy kabul etmändir. Onuň musulmançylygy kabul etmesi-de uzak wagta çekipdir. Muňa garamazdan onuň körpe jigisi Aly baryp-ha 10 ýaşly çagajykka musulman bolupdur. Doganlar Akyl bilen Alynyň arasyndaky uçut, ine, şeýdip döreýär.

Bu uçudyň arasy ýyl geçdigiçe ulalypdyr. Aly pygamberimiziň (s.a.w) tarapyna geçen bolsa, Akyl mekgelileriň tarapyna geçipdir. Üstesine ol bu meselede raýyndan gaýdarly görünmändir. Hasam beteri, iki dogan Bedir söweşinde eli gylyçly biri-biriniň garşysyna söweşmeli bolupdyr. Uruşda musulmanlar üstün çykýar we Akyl ýesir düşýär. Urşuň soňunda ýesirler bilen baglanşykly bir düşünişmezlik döräpdir. Hezreti Omar (r.a) ýesirleriň öldürilmeginiň tarapdary bolupdyr. Hatda ol «men öz garyndaşymy, pygamber agasy Apbasy, Aly-da Akylly öldürsin» diýipdir. Şeýlelikde, müşrikler garaşylmadyk urgularyny almalydy. Emma Omaryň bu teklibu kabul edilmändir. Ynha, Akyl şeýlekin jygba-jygly pursatdan geçipdir, doganlaryň arasy bolsa ömürlük çataklygyna galdy.

• TÖLEGI NÄDIP TÖLENMELI

Bedir söweşinde Akyl ölmän galanam bolsa, söweşden soň çylşyrymly ýagdaý ýüze çykýar. Akyllyň fidýesini (ýesiri yzyna gaýdyp almak üçin tölenilýän pul) kim bermeli? Çünki Akyl ömürboýy bergide gezip ýörensoň, onuň üçin Bedirde talap edilen puly tölemäge döwtalap adam tapylmandyr. Ine, şol pursayam pygamberimiziň (s.a.w) agasy Apbasa ýüz tutulypdyr. Ondan hem özüniň hem inisiniň tölegini tölemek talap edilipdir. Elbetde, Apbas (r.a) talap edilen puly tölemeli bolupdyr, ol musulmanlara jemi 7 müň dirhem pul töläpdir.

Hawa, aýdysymyz ýaly Akyl bergidarlygy bilen ýaka tanadan şahsdyr. Hatda pygamberimiz (s.a.w) Medineden Mekgä dolanan wagtynda haýsy öýde galjagy soralandy: «Alla ynsap bersin. Akyl bize öý-öwzar goýdumy? Biz Medinä hijret edensoň, barzady satdy. Ne Alynyň, ne Japaryň, ne meniň öýüm galdy...»

Akyllyň bergidarlykdan halas bolup bilmezligine onuň köpaýallylygy esasy sebäp hökmünde görkezilýär. Onuň diňe bize mälum bolan erkek çagalarynyň sany on altydyr. Pygamberimiz (s.a.w) barada aýdanda bolsa, Akylly ýazgarypdyr, şeýle-de bolsa, Haýbar söweşinden soň oňa ýyllyk kömek puly belläpdir. Muňa garamazdan Akyllyň «güzeran» derdi ýeňläp gidibermändir. Pygamberimiziň (s.a.w) bakyýete göç etmeginden soň Akyl Omaryň

(r.a) döwründe Diwanyň gurulmagyna gatnaşypdyr. Osmanyň (r.a) ýogalmagyndan soň, bilnişi ýaly, Aly ibn Ebu Talyp (r.a) halyf bolýar we şeýlelikde iki dogan ýene garşyma-garşy gelýär. Çünki Akyl ýene bergidardy. Şonuň üçinem ol halyflyga saýlanan inisiniň gapysyny kakýar. Bir rowaýata görä, onuň soran puly 40 müň dirheme barabar bolup, bu pul şol döwür ullakan zat bolupdyr. Şol döwürler güzeranyň dolamak üçin 50-60 altmyş dirhem bir aýyňa ýeterlik bolýan eken. Şeýle-de bolsa, Aly bu dilegi bitirip bilmejekdigini aýdýar.

Bergi batgasyna boýuna batan Akyl inisi Alydan dilegi bitmänsoň, nätjegini bilmän durka, alys diýarlardan Mugawyýadan habar gelýär. Şamyň häkimi Mugawyýa Akyla «bergilerini üzjekdigini» wada beripdir.

Galyberse-de, Akylyň aýallarynyň biri-de Mugawyýanyň uýasy Kureýbedir. Ýagny, olar öňem ýakyn garyndaş bolupdyr. Akyl bergisiniň üzülendigi bilenem çäklenmän, Mugawyýanyň daýzasy Patma binti Utbäni-dr nikalap almak isläpdir. Netije-de onuň iki meselesi-de çözülipdir. Akyl Mugawyýanyň tarapyna geçensoň, bergilerindenem doly dynypdyr, Patma binti Ukbäni-de nikalap alypdyr.

• MUGAWYÝANYŇ TARAPYŇDA...

Akyl mundan beýläk dolulugyna Mugawyýanyň tarapyndadyr. Ýagny ol öz jana-jan inisi Ala garşy baş galdyran we hatda oňa garşy uruş ygylan eden Mugawyýanyň hatarynda çykyş edipdir. Meseläniň iň agyr tarapy bolsa, Akyl Syffyn söweşinde Mugawyýanyň ýanynda ýer alýar we ýene bir gezek söweş meýdanynda Alynyň garşysyna çykýar. «Ýene bir gezek» diýip nygtap aýdýaryn, ýadyňyza salyň, şondan otuz üç ýyl öňem iki dogan Bedir söweşinde garşyma-garşy gelipdiler we ikisi-de ölmän galypdy. Syffyn söweşinde-de bu ýagdaý gaýtalanypdyr. Emma bu söweşiň netijesi hökmünde halyf Ala duşman bolan haryjylar dört ýyl geçensoň, Alynyň janyna kast edýärler. Akylyň bolsa entek «iýmeli çöregi» kändi...

Ol şondan soňam ýene ýigrimi ýyl ömür sürüpdir. 680-nji ýyla gelinende aýalynyň doganynyň ýegeni inisi Hüseyindir

doganlaryny we ýakyn garyndaşlaryny şehit etmäge gatnaşypdyr. Özem şol pajygaly wakanyň öňüsyrazy ilkinji öldürilen kişi-de, ýolagçylar ýola çykmanka Hüseýiniň wekili hökmünde Kufä giden Müslim ibn Ukbedir. Ýagny, Akylyň ogly Müslim...

Juda çarkandakly, gowgaly ömründe uzak ýaşan Akyl ibn Ebu Talyp bir görseň-ä doganoglan agasy bolan pygamberimize (s.a.w) garşy söweşipdir, bir görseňem öz inisi Ala garşy gylyç göteripdir. Köpaýallylygy bilenem owazasy dile düşen Akyl bergidarlykdanam hiç halas bolup gidibermändir. Ondan bary-ýogy pygamberimiz (s.a.w) bilen baglanyşykly alty sany hadys we bu täsin taryhly kyssa miras galypdyr. Onuň mazary onlarça sahabanyň ýatan «Baky gonamçylygyndadyr».

Aýdyn TONGA.

Odatv.com 02.02.2020

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW. Taryhy makalalar